

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

กฎหมายตราสามดวงเป็นกฎหมายเก่าของไทย ดังที่ ร. แลงการ์ด (2517: จ) ได้กล่าวไว้ว่า กฎหมายตราสามดวง คือ ประมวลกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระกฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมเป็นประมวลกฎหมายขึ้นเมื่อ จ.ศ. 1166 ตรงกับ พ.ศ. 2347 โปรดให้เรียกว่า กฎหมายตราสามดวง โดยมีฉบับหลวงตราสามดวง ฉบับรองทรง และฉบับเชลยศักดิ์

เมื่อกรรมการตรวจชำระกฎหมายตราสามดวงเสร็จแล้ว อาลักษณ์ได้ประทับตราราชสีห์ ตราพระคชสีห์ และตราบัวแก้ว ลงบนสมุดข่อยรวม 6 ชุด ชุดละ 41 เล่ม 3 ชุดแรกเป็นต้นฉบับแท้ เรียกว่า “ฉบับหลวงตราสามดวง” เขียนเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2348 อีก 3 ชุด เขียนเช่นเดียวกัน แต่มิได้ประทับตรา เรียกว่า “ฉบับรองทรง” เขียนเมื่อ พ.ศ. 2350 ใช้สำหรับอ่าน เขียนคัดลอก และเอาออกใช้เวลาดัดสินคดี เพื่อถนอมฉบับจริงไม่ให้นับสลายเร็ว นอกจาก “ฉบับหลวงตราสามดวง” และ “ฉบับรองทรง” แล้ว ยังมี “ฉบับเชลยศักดิ์” ซึ่งคัดลอกจาก “ฉบับหลวงตราสามดวง” ไม่มีตราประทับเช่นเดียวกับ “ฉบับรองทรง” “ฉบับเชลยศักดิ์” นี้ ไว้สำหรับใช้ตามหัวเมืองต่างๆ

กฎหมายตราสามดวงในฐานะมรดกภูมิปัญญาของไทย เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระในด้านต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และระเบียบแบบแผนของสังคมไทยในสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่ทำให้เข้าใจรากเหง้าของสังคมไทย อันส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางสังคม และวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2549: 10) จึงนับได้ว่ากฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สำคัญชิ้นหนึ่งของไทย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2547 ข: 1)

ในสมัยโบราณ ประเทศอินเดียมีตำราหลักในการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม และนิติศาสตร์ตามหลักของศาสนาฮินดู คือ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตมีหลายสำนวน แต่สำนวนที่แพร่หลายมากที่สุดคือ มานวธรรมศาสตร์ หรือมนูธรรมศาสตร์ (Verma, 1988: 13)

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2529: 1-19) และธานินทร์ ทรัพย์วิเชียร (2539: 10) ให้ความเห็นไปในทางเดียวกันสรุปว่า กฎหมายตราสามดวงมีรากฐานมาจาก “มานวธรรมศาสตร์” ซึ่งเป็นหนังสือสำคัญของอินเดีย และมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางด้านกฎหมาย ฐานะ หน้าที่ รวมทั้งพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ชาติต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประเทศไทยนั้นได้รับมาจากมอญอีกทอดหนึ่ง โดยมอญได้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อันเป็นแนวความคิดหลักใน “มานวธรรมศาสตร์” ให้เข้ากับแนวความคิดของศาสนาพุทธที่เป็นศาสนาของมอญ โดยแปลเป็นภาษามอญ และตัดในส่วนของ “วรรณะ” ออกไป จากนั้นใช้บังคับเป็นกฎหมายส่วนไทยรับแนวความคิดทางด้านกฎหมาย ฐานะ หน้าที่ รวมทั้งพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์มาจากมอญ โดยแปลจากภาษามอญเป็นภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง ไม่ได้เรียกชื่อกฎหมายว่า พระธรรมศาสตร์ แต่เรียกชื่อกฎหมายที่รวบรวมขึ้นใหม่นี้ว่า “กฎหมายตราสามดวง” ดังที่ กำธร เลียงสังขธรรม (2548 ก: 8) กล่าวในกฎหมายตราสามดวง ส่วนพระธรรมศาสตร์ตอนหนึ่งข้อความว่า

... อันว่าคำกิริอันใด เปนประโยชน์แก่สัตว์โลกย ปรากฏ ชื่อว่าคำกิริพระธรรมสาตร อันพระมโนสารฤาษี กล่าวในคัมภีร์ ด้วยมคธภาษา อันปราชญ์รายนาสืบกันมา ตั้งอยู่ในรามัญประเทศ ด้วยภาษา แห่งรามัญก็ดี ในกาลบัดนี้ อันบุรุษผู้เปนวินิจัยอำมาตย์ จะยังรู้เปนอันยากในสยามประเทศนี้ เหตุคั้งนั้น อันว่าข้า จักตกแต่ง ซึ่งคำกิริพระธรรมสาตรนั้น ด้วยสยามภาษา อันว่าท่านทั้งหลาย จงฟัง ซึ่งคำกิริพระธรรมสาตรนั้น แต่สำนักนี้ แห่งเรา ...

พิศาล บุญผูก (2537: 17-24) กล่าวเกี่ยวกับพระธรรมศาสตร์สรุปได้ว่า คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของอินเดีย มอญ และไทยมีหลายฉบับแต่ละฉบับมีทั้งส่วนที่คล้ายและแตกต่างกัน ส่วนที่คล้ายและเป็นส่วนสำคัญของพระธรรมศาสตร์ทุกฉบับคือ

1. การกำหนดรูปแบบของพระธรรมศาสตร์ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่
ตอนต้น กล่าวถึงประวัติความเป็นมาหรือกำเนิดพระธรรมศาสตร์
ตอนที่สอง กล่าวถึงตัวบทกฎหมายพระธรรมศาสตร์
2. ตัวบทพระธรรมศาสตร์ในตอนที่สอง บัญญัติสาระสำคัญ 2 ประการ คือ
บทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ปกครองบ้านเมืองหมายถึง พระมหากษัตริย์
บทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้อยู่ในความปกครองหมายถึง ราษฎรทั่วไป

บทบัญญัติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์มอญได้ดัดแปลงให้สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาดังได้กล่าวแล้ว และเมื่อพระธรรมศาสตร์ได้แพร่หลายสู่ไทย บทบัญญัติในส่วนนี้จึงนำมาใช้กำหนดฐานะของพระมหากษัตริย์ไทยว่าทรงเป็นธรรมิกราช คุณดั่งพระเจ้าสมมตราชที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ และได้บรรยายถึงคุณลักษณะและบทบาทของพระมหากษัตริย์ไว้ดังนี้

... พระเจ้ามหาสมมตราชก็ตั้งอยู่ในราชธรรม ๑๐ ประการ ทรงเบญจางคิกะศีลแปดปรัตติศีล และอัยะฎางคิกะศีลแปดอุโบสถศีล เมตตากฤณาแก่สัตว์ทั้งปวง แล้วทรงพระอุดาหะมะนะสิการะ ซึ่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นนิจกาล ทรงประพฤธิธรรม ๔ ประการ คือพิจารณาซึ่งความชอบความผิดแห่งผู้กระทำเป็นประโยชน์แลมิได้เป็นประโยชน์แก่พระองค์ ๑ ทะนุบำรุงซึ่งบุพการีผู้มีศีล ๑ ประมุขซึ่งพระราชทรัพย์โดยยุติธรรม ๑ รักษาพระนครราชเสมาให้สุขเกษมโดยยุติธรรม ๑ เป็น ๔ ประการ แลตั้งอยู่ในราชกิจประเพณีมิได้ขาด ...

(คำขร เลียงสังขธรรม, 2548ก: 13-14)

ในส่วนที่ต่างกันของพระธรรมศาสตร์ไทยและมอญ มีบางส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น คำปรารภ หรือมาติกาที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระธรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตามไทยรับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์จากมอญมาปรับใช้ภายใต้ความเชื่อของศาสนาพุทธ และในขณะเดียวกันไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมด้านการเมือง การปกครอง กฎหมาย รวมถึงอิทธิพลทางด้านภาษาจากมอญด้วย

Smithies (1986: 1) กล่าวเกี่ยวกับมอญ สรุปได้ว่า มอญ เป็นชื่อที่ใช้เรียกในวรรณคดีว่า “รามัญ” หรือ “รเมน” อาจเชื่อมโยงถึงคำว่า “ตะเลง” ได้ด้วย นอกจากนี้ ส. พลายน้อย (2544: 183) ยังกล่าวอีกว่า “รามัญหรือมอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ชาติหนึ่งในเอเชีย และเคยมีอิทธิพลอยู่ในเขตลุ่มน้ำอิรวดีและเจ้าพระยามาเป็นเวลาช้านาน ตามหลักฐานการค้นคว้าของ นักมานุษยวิทยา ...”

ส่วน ดนัย ไชโยธา (2546: 98) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมอญว่า “การที่พม่าขยายอิทธิพลเข้าครอบครองมอญ ทำให้มอญมีความรู้สึกต่อต้านพม่า ขณะเดียวกันไทยก็ได้ให้ที่พึ่งพิงกับชาวมอญที่อพยพหนีภัยจากพม่า ดังนั้น ไทยกับมอญจึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเกื้อกูลกัน ...”

จำลอง ทองดี (2529: 25-27) กล่าวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มอญในเมืองไทยสรุปได้ ดังนี้ ตามหลักฐานในทางเชื้อชาติและโบราณวัตถุ แสดงให้เห็นว่ามอญอยู่ในประเทศไทยตามลุ่มน้ำเจ้าพระยาและส่วนหนึ่งของแหลมมลายูตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ โดยมีร่องรอยปรากฏว่าเคยเป็นบ้านเมืองของมอญมาก่อน ต่อมาภายหลังชาวเขมรและชาวเกาะสุมาตราเข้ามามีอำนาจในพื้นที่นี้ แต่มีเพียงอำนาจครอบครอง ไม่ได้พาพวกพ้องของตนเข้ามาอาศัยอยู่ ดังนั้น ประชากรในพื้นที่นี้จึงยังคงเป็นชนชาติมอญ จึงเชื่อได้ว่ามอญเป็นผู้หักร้างทางป่าในแหลมมลายูทางเขตแดนไทยและก่อสร้างเมืองขึ้น หลักฐานที่ปรากฏ เช่น ภาษามอญที่จารึกตามฐานพระพุทธรูปและศิลาจารึก ซึ่งพบที่นครปฐม ลพบุรี ลำพูน เป็นต้น ต่อมาชาวมอญที่อาศัยอยู่ข้างเคียงกับประเทศไทยถูกพม่ารุกรานพากันอพยพเข้ามาในประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา ราชบิดาของพระนเรศวร พ.ศ. 2127 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงนิมนต์พระมหาเถรคันฉ่อง และเกลี้ยกล่อมพระยาเกียรติ พระยาราม พร้อมด้วยครอบครัวมอญมาตั้งภูมิลำเนาในประเทศไทย ซึ่งทั้งสามท่านนี้ได้ช่วยเหลือสมเด็จพระนเรศวรในการสงคราม ณ เมืองแครง สมเด็จพระมหาธรรมราชาจึงพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่ชาวมอญที่มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ทรงตั้งพระมหาเถรคันฉ่องให้เป็นพระสังฆราชา และให้พระยาเกียรติ พระยารามมีตำแหน่งได้รับพระราชทานพานทองและควบคุมบรรดามอญที่เข้ามาอยู่ด้วย ให้ตั้งบ้านเรือนที่วัดขมิ้น วัดขุนแสน ใกล้พระราชวังของสมเด็จพระนเรศวรในกรุงศรีอยุธยา

จากนั้น มอญมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกหลายครั้ง โดย สุจริตถึลักษ์ณ์ คีฬคฺง, วิจิตร เกิดวิสิษฐ์, อรรถจินดา คีฬคฺง, สุเอ็ด คชเสนี (2538: 3-8) กล่าวถึงการอพยพครั้งสำคัญของมอญสรุปว่า มอญมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112-2133) โปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านใหม่มะขามหย่อง บางลี่ บางขาม ปากน้ำประสม บ้านบางเพลิง บ้านไร่ ป่าฝ้าย ตำบลบ้านขมิ้น แถบพระอารามวัดขุนแสน ใกล้กับพระราชวังสมเด็จพระนเรศวรฯ ตำบลหัวแหลมใกล้กับวัดนก วัดค้างคาว ไม่ห่างจากวัดสบสวรรค์ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133-2148) มีการอพยพของชาวมอญถึง 2 ครั้ง ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) มีการอพยพและตั้งรกรากของชาวมอญในเขตบ้านสามโคก ปลายเขตกรุงศรีอยุธยาต่อกับเมืองนนทบุรี ที่ริมวัดทองปู้ และแถวคลองคูจาม ในเขตพระนคร ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301) การอพยพของชาวมอญในสมัยนี้เกิดขึ้นหลายครั้ง โดยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงโปรดให้รับพวกมอญอพยพไว้ และให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชานพระนคร ในสมัยกรุงธนบุรี การอพยพของชาวมอญเข้ามาในประเทศไทย มีการตั้งรกรากอยู่บริเวณปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี สามโคก แขวงเมืองปทุมธานี การอพยพของชาวมอญในสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้

ตั้งบ้านเรือนในแขวงเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรี และเมืองเขื่อนขันท์ จากนั้นมีการอพยพครั้งย่อยอีกหลายครั้ง

นอกจากนี้ยังมีชุมชนมอญอีกมากมายในเมืองไทย ได้แก่ ชวามอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบริมแม่น้ำแม่กลอง เขตอำเภอบ้านโป่ง โพธาราม จังหวัดราชบุรี (จวน เครือวิชฌยาจารย์, 2548: (5)) ชุมชนมอญเกาะเกร็ด บริเวณวัดปรมัยยิกาวาส (หรือวัดปากอ่าว หรือเพ็ญมะรุสะเต็งในภาษามอญ) วัดเสาธงทอง วัดนิมพลี วัดไผ่ล้อม วัดป่าเลไลยก์ เป็นต้น (อติสรา รามโกมุต, 2542: 4)

จากการที่ชวามอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนี้ ชวามอญได้เข้ามามีบทบาทในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง การปกครอง ไทยรับเอาระเบียบการปกครองมาจากมอญ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายตราสามดวง ซึ่งไทยรับอิทธิพลมาจากมอญ บทบาทต่อราชการแผ่นดินไทย โดยชวามอญได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการดำรงตำแหน่งสำคัญๆ เช่น เจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) (คำว่า “เจ่ง” เป็นภาษามอญแปลว่า “ช้าง” ภายหลังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานนามสกุลว่า “คชเสนี”) เป็นหัวหน้าดูแลชวามอญทั้งหมดที่อยู่ในประเทศไทย สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อใช้ในการสงคราม และตำแหน่งผู้ว่าราชการมอญมียศเป็น “พระ” และเรียกชื่อตามชื่อเมือง เช่น พระเมืองสิงห์ พระลุ่มลุ่ม พระท่าตะกั่ว เป็นต้น (สุจริตลักษณ์ ศีผดุง, วิจิตร เกิดวิศิษฐ์, อรรถจินดา ศีผดุง, สุเอ็ด คชเสนี, 2538: 33-46)

ส่วนด้านวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่ไทยได้รับจากมอญ เช่น ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีหึงตั้งครุฑและการอยู่ไฟ ประเพณี โขนผมไฟ ประเพณีบรรพชาอุปสมบท ประเพณีการนับถือผีบ้าน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีช่วยเหลืองานศพ ประเพณีเทศกาลเรือยาว และประเพณีเทศน์มหาชาติ เป็นต้น (จวน เครือวิชฌยาจารย์, 2548: สารบัญ)

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างไทย-มอญ ที่ส่งผลให้ไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ดังกล่าวแล้ว อิทธิพลสำคัญที่ไทยได้รับจากมอญ คือ วัฒนธรรมทางด้านภาษา ซึ่งภาษามอญถือเป็นภาษาที่มีความสำคัญและเก่าแก่ภาษาหนึ่ง โดย วัฒนา บุรกลีกร (2541: 17-18) กล่าวว่า “ภาษามอญ เป็นภาษาในสายโมนิค ซึ่งเป็นสายหนึ่งในตระกูลภาษามอญ-เขมร 12 สาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เป็นภาษาเก่าแก่ใช้กันมานานประมาณ 3,000-4,000 ปีมาแล้ว มีผู้ใช้ภาษานี้อยู่ประมาณ 35,000,000 คน ภาษาที่อยู่ในสายโมนิคมีผู้ใช้ประมาณ 500,000 คน ภาษาในสายนี้ ได้แก่ ภาษา มอญ และเนียกวูล (Niakuol) ...”

พระยาอนุมานราชชน (2517: 49, 108-109) กล่าวเกี่ยวกับภาษามอญสรุปได้ว่า ภาษามอญมีลักษณะเป็นภาษาคำโดด และมีลักษณะของภาษาคำติดต่ออยู่ด้วย

ภาษามอญเป็นภาษาที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลอยู่ในดินแดนประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน ดังหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏให้เห็นในรูปของจารึกต่างๆ เช่น จารึกเสาแปดเหลี่ยม ลพบุรี ราว พ.ศ. 1214 จารึกสถูปดินเผาเมืองชุมพล จังหวัดนครสวรรค์ ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 จารึกใบเสม วัดโนนศิลา ราวพุทธศตวรรษที่ 14 จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา นาคนมหาสารคาม ราวพุทธศตวรรษที่ 14 จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา เมืองฟ้าแดดสูงยาง กาฬสินธุ์ ราวพุทธศตวรรษที่ 14 จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม กาฬสินธุ์ ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 จารึกพระเจ้าสวาสีหิ (วัดดอนแก้ว) ลำพูน ราวพุทธศตวรรษที่ 17 จารึกพระเจ้าสวาสีหิ (วัดกู่กุด) ลำพูน ราวพุทธศตวรรษที่ 17 จารึกวัดดอนแก้ว ลำพูน ราวพุทธศตวรรษที่ 17 จารึกอาณาจักรปุนไชย ลำพูน ราวพุทธศตวรรษที่ 17 จารึกวัดมหาวัน ลำพูน ราวพุทธศตวรรษที่ 17 จารึกตะจุ่ม มหาเถร วัดแสนข้าวห่อ ลำพูน ราวพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้น (วัฒนา บุรกลีกร, 2541: 16) และอิทธิพลทางด้านภาษามอญที่ปรากฏในรูปของเอกสารราชการที่ใช้บังคับกันมานานในประเทศไทย คือ กฎหมายตราสามดวง ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่ไทยได้รับมาจากมอญอีกทอดหนึ่ง จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า เอกสารกฎหมายตราสามดวงได้รับอิทธิพลทางด้านภาษาจากมอญด้วย

กฎหมายตราสามดวงจึงถือได้ว่ามีคุณค่าทางภาษาในฐานะบันทึกทางภาษาฉบับสำคัญที่นำมาศึกษารากศัพท์ที่มาจากภาษามอญ รวมถึงไวยากรณ์ที่ปรากฏในเอกสารราชการในสมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่สื่อออกมาในรูปของภาษาเป็นลายลักษณ์อักษร จึงนับได้ว่า กฎหมายตราสามดวงเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกที่ควรค่าแก่การศึกษา ยิ่ง ดังที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2547ก: 154) ได้กล่าวไว้ว่า “กฎหมายตราสามดวงในฐานะเป็นวรรณคดีและเอกสารสำคัญสำหรับการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และวรรณคดี” ดังนั้น ในการศึกษาทางภาษา ภาษาศาสตร์ หรือวรรณคดี กฎหมายตราสามดวงจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่นักวิชาการทุกสาขานำไปใช้เพื่ออธิบายเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับสังคมไทยได้เกือบทุกเรื่อง ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ พัฒนาการของสังคมไทย รวมถึงพัฒนาการด้านภาษาด้วย การศึกษาลักษณะการใช้ภาษาไทยและประวัติความเป็นมาของคำเก่า ซึ่งอาจจะเลิกใช้ไปแล้ว หรือมีความหมายที่เปลี่ยนไป รวมทั้งลักษณะของภาษาบาลี สันสกฤต และเขมรที่ไทยได้นำมาใช้ด้วย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2547ก: 2-3) นอกจากนี้ ยังสังเกตเห็นได้ว่ามีคำศัพท์ภาษามอญปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งทำให้นิยามรากศัพท์ของคำไทยได้มีการยืมมอญมาใช้ เช่น คำไทยว่า “ตรา” (tra:) มาจากภาษามอญว่า kra หรือข้อความตอนหนึ่งในกฎหมายตราสามดวงว่า “... อนึ่งวิวาทคำติกันแล้วต่างคนต่าง

มาเรือน ยังผูกใจโกรธคูนมโทษไว้...” คูนม มาจากคำภาษามอญว่า นุม ซึ่งเป็นคำกริยา ออกเสียงว่า นุ่ม แปลว่า เป็น หรือ มี เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า กฎหมายตราสามดวงมีความสำคัญในฐานะเป็นเอกสารบันทึกภาษาเก่าในยุคกรุงศรีอยุธยา สืบเนื่องมาถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งทำให้เห็นการสะกดคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษามอญ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษารากศัพท์ของคำไทยที่มาจากภาษามอญที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ในการใช้ภาษาไทยในเอกสารดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคำยืมภาษามอญที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะคำยืมภาษามอญในภาษาไทย จากกฎหมายตราสามดวง
2. ทำให้ทราบฐานข้อมูลของมอญ
3. ทำให้ได้แนวทางการวิเคราะห์คำยืมภาษามอญมาใช้วิเคราะห์เอกสารอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดศึกษาคำยืมภาษามอญที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ตามต้นฉบับหลวง คือ

- 1.1 กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ตามต้นฉบับหลวง เล่ม 1
- 1.2 กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ตามต้นฉบับหลวง เล่ม 2

2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดศึกษาคำศัพท์ที่สันนิษฐานว่ามีรากศัพท์มาจากภาษามอญที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เฉพาะในส่วนกฎหมายที่รวบรวมจากสมัยอยุธยา ดังนี้

- 2.1 พระธรรมสาตร (พระธรรมศาสตร์)
- 2.2 หลักอินทภาษ

- 2.3 ลักษณะตราการ
  - 2.4 พระทำนูน (พระธรรมนูน)
  - 2.5 พระไอยการลักษณะรับฟ้อง (พระอัยการลักษณะรับฟ้อง)
  - 2.6 พระไอยการลักษณะภญาณ (พระอัยการลักษณะพยาน)
  - 2.7 พระไอยการพรมศักดิ์ (พระอัยการพรมศักดิ์)
  - 2.8 พระไอยการลักษณะ

ผิว	}	(ยกเว้น ม. 74/1 ซึ่งบัญญัติในสมัยรัชกาลที่ 1)
เมีย		
(พระอัยการลักษณะ	ผิว	}
	เมีย	
  - 2.9 พระไอยการทาส (พระอัยการทาส)
  - 2.10 พระไอยการลักพา

ลูกเมีย	}	ท่านบานแผนก	
ผู้คน			
(พระอัยการลักพา	ลูกเมีย	}	ท่านบานแผนก)
	ผู้คน		
  - 2.11 มรดก
  - 2.12 พระไอยการกัณฑ์ (พระอัยการกัณฑ์)
  - 2.13 พระไอยการเบดเสด็จ (พระอัยการเบ็ดเตล็ด)
  - 2.14 วิวาทคำดี
  - 2.15 พระไอยการลักษณะโจร (พระอัยการลักษณะโจร)
  - 2.16 พระไอยการอาชญาหลวง (พระอัยการอาชญาหลวง)
  - 2.17 พระไอยการลักษณะอุทธร (ยกเว้น ม. 16/1 เพิ่มเติมในรัชกาลที่ 1)
(พระอัยการลักษณะอุทธรณ์)
  - 2.18 พระไอยการกระบดศึก (พระอัยการกบฏศึก)
  - 2.19 กฎมณเฑียรบาล (กฎมณเฑียรบาล)
  - 2.20 ตำแหน่งนาพลเรือน
  - 2.21 นาทหารหัวเมือง
  - 2.22 ลักษณะพิสูท

ด้านน้ำ	}	(ลักษณะพิสูจน์	ด้านน้ำ	}
ลุยเพลิง			ลุยเพลิง	
  - 2.23 พระราชกำหนดเก่า
  - 2.24 กฎ ๓๖ ข้อ

นิยามศัพท์

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด 4 คำ ดังนี้

กฎหมายตราสามดวง หรือ กฎหมายตรา ๓ ดวง หมายถึง กฎหมายเก่าในสมัยอยุธยาที่ใช้เป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง ต่อมาเมื่อมีการศึกกับพม่าทำให้ต้นฉบับกฎหมายถูกเผาทำลาย และหลงเหลืออยู่เพียง 1 ใน 10 ภายหลังในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการรวบรวม และชำระกฎหมายในสมัยอยุธยา (แทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงจากเดิม อาจกล่าวได้ว่าเป็นการรวบรวมกฎหมายเท่านั้น และภายหลังจากสมัยรัชกาลที่ 1-3 ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมในบางลักษณะ) มีการประทับตราของหัวเมืองทั้งสาม เพื่อเป็นการยืนยันว่ากฎหมายฉบับนั้นสามารถบังคับใช้ได้จริงซึ่งตราประทับทั้งสามได้แก่ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549: 16)

ตราพระราชสิห์ เป็นตราของสมุหนายก มีอำนาจปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ

ตราพระคชสิห์ เป็นตราของสมุหกลาโหม มีอำนาจปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้

ตราบ่าวแก้ว เป็นตราของเจ้าพระยาพระคลัง มีอำนาจปกครองหัวเมืองชายทะเลตะวันออก

ที่มา

คำยืม หมายถึง คำที่มีการนำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย มีการออกเสียงคล้ายคำเดิม อาจมีการเปลี่ยนแปลงเสียงหรือความหมายไปจากเดิมบ้าง แต่ยังมีเค้าของรากศัพท์เดิมอยู่

ภาษามอญ หมายถึง ภาษาเก่าแก่ของคนเชื้อสายมอญ จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Languages) ภาษามอญมีลักษณะเป็นภาษาคำโดด และมีลักษณะของภาษาคำติดต่อด้วย

ศัพท์บัญญัติ หมายถึง ศัพท์บัญญัติแทนเสียง เพื่อใช้แทนเสียงภาษามอญในงานวิจัยฉบับนี้